

Goed idee of niet?

Conversie als default

Op 8 maart 2018 verstuurde minister Koolmees de tweede evaluatie van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (Wvps) naar de Tweede Kamer. Deze evaluatie leidt tot een aantal voornemens om de Wvps en de Pensioenwet te wijzigen in het kader van (echt)scheiding (hierna: scheiding genoemd). Deze worden in dit artikel besproken en van ons aanvullend commentaar voorzien.

DOOR ROBBERT VAN WOERDEN & SCOTT MARTENS

De Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (Wvps) is op 1 mei 1995 in werking getreden. Volgens de Wvps hebben beide ex-partners recht op de helft van het ouderdomspensioen. Het gaat dan om het ouderdomspensioen dat tussen de sluiting van het huwelijk of geregistreerd partnerschap (gemakshalve hierna te noemen: huwelijk) en scheiding is opgebouwd. Daarnaast is in de Pensioenwet geregeld dat het tot de scheidingsdatum opgebouwde partnerpensioen toekomt aan de ex-partner. Daarbij tellen ook de jaren mee dat de deelnemer nog alleenstaand was of samenwoonde. De opbouwperiode voor een eventuele eerdere ex-partner wordt in mindering gebracht.

De eerste evaluatie

In 2007 was reeds een eerste evaluatie. Summier samengevat werden toen de volgende knelpunten gesignaleerd:

1. gebrek aan kennis bij betrokkenen. Een welbekend voorbeeld is dat men (ten onrechte) veronderstelt dat bij huwelijkse voorwaarden het pensioen niet verevend wordt.
2. de afhankelijkheidspositie die aanwezig blijft na scheiding;
3. de afhankelijkheidspositie in geval van pensioen in eigen beheer;
4. de verschillende rekenmethodieken bij conversie;
5. een complexe uitvoering bij beschikbare premieregelingen.

Het partnerpensioen is steeds vaker op risicobasis verzekerd waardoor de rechthebbende ex-partner in een nadelige positie komt in geval van overlijden. De belangrijkste genoemde oplossingen destijds waren:

1. de introductie van standaardconversie (inclusief een uniforme rekenwijze);
2. de uitruil van ouderdomspensioen naar partnerpensioen bij scheiding;

3. de methodiek van de Wvps ook toepassen op lijfrenten;
4. de verbetering van de informatievoorziening aan de betrokkenen.

Zonder een oordeel te geven over deze conclusies in 2007 is het opvallend dat geen van de genoemde oplossingen is omgezet in wetgeving. In 2009 heeft het toenmalige kabinet haar visie gegeven met als belangrijkste conclusie om de standaardverevening in stand te houden. Een eenduidige rekenwijze bij conversie zou worden afgestemd, maar de methode is nooit vastgelegd. Wellicht kwam het ontbreken van concrete wetswijzigingen onder meer omdat het eerste rapport ook niet direct aanstuurde op een wetswijziging. De tweede evaluatie doet dat wel. Het kondigt een consultatieronde aan eind 2018 én een wetsvoorstel medio 2019.

De evaluatie in 2018 kent de volgende hoofdconclusies:

1. De standaardmethode van verevening zou vervangen moeten worden door conversie.
2. De periode waarover het bijzonder partnerpensioen wordt toegekend wordt verkort tot alleen de huwelijkse periode.
3. De pensioenuitvoerder zou het recht op ouderdomspensioen dat toekomt aan de ex-partner rechtstreeks uit moeten keren tenzij wordt aangegeven dat het pensioen niet of anders moet worden verdeeld.
4. Het partnerbegrip zou niet aangepast hoeven te worden.

Daarnaast zou nader overleg nodig zijn over de rekenregels bij premieovereenkomsten en conversie en over het mogelijk aanpassen van de minimale pensioenhoogte waarover de Wvps van toepassing is (art. 3 Wvps lid 3). Dat geldt ook voor het mogelijk introduceren van een grens voor bijzonder partnerpensioen.

Dr. Robbert van Woerden
is lid van de redactieraad van dit blad.

Scott Martens RPA CFE
is gediplomeerd scheidingsadviseur, gecertificeerd fraudeonderzoeker, registerpensioenadviseur en fiscaal jurist in opleiding.

Van verevening naar conversie

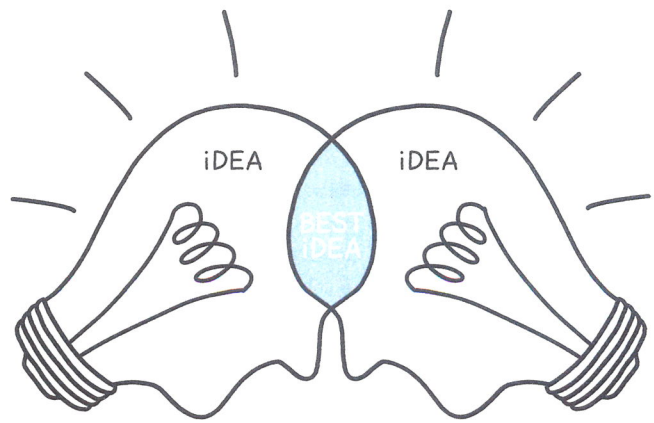
In de literatuur wordt al zeer lang een aanzet gegeven om voortaan bij de verdeling van pensioen na scheiding uit te gaan van conversie. Ook in 2007 pleitte de eerste evaluatie van de Wvps hiervoor. Toch wordt momenteel in 3% van de gevallen conversie toegepast. Een belangrijk voordeel van conversie is dat de levenslange afhankelijkheid van de ex-partners wat pensioen betreft, wordt verbroken. Daarnaast lopen wij bij een scheiding en beschikbare premiereregeling er regelmatig tegenaan dat de ene partner bijvoorbeeld variabele uitkeringen wil op basis van de wet verbeterde premiereregeling en de andere partner niet. Op basis van de huidige wetgeving is, als verevend wordt, degene die het pensioen heeft opgebouwd de juridische beslisser. Hij kiest de ingangsdatum van het pensioen en/of met het pensioenkapitaal wordt doorbelegd. Een conversie zorgt ervoor dat het geconverteerde pensioen door de ex-partner naar zijn of haar wensen kan worden aangewend. Ondanks dat volgens de cijfers slechts 3% een conversie toepast, past het in beginsel beter bij de huidige tijd.

In de evaluatie wordt gelukkig ook aandacht besteed aan het bijzonder partnerpensioen en conversie. Bij conversie wordt het opgebouwde partnerpensioen óók omgezet in een eigen recht op ouderdompensioen voor de ex-partner. In het geval dat de vereveningsplichtige overlijdt ontvangt de ex-partner in beginsel bij conversie geen bijzonder partnerpensioen meer. Als bijlage bij de evaluatie is een rapport van het Actuarieel Genootschap (AG) toegevoegd. Die moet eigenlijk de vraag beantwoorden of het verstandig is om ook het bijzonder partnerpensioen standaard te converteren. Alternatief is immers om alleen het ouderdompensioen te converteren. Het bijzonder partnerpensioen blijft dan in stand. Het belangrijkste argument om het bijzonder partnerpensioen niet om te zetten in ouderdompensioen is dat het bijzonder partnerpensioen in de praktijk deels de kinder- en/of partneralimentatie vervangt. Bij overlijden van de deelnemer vervalt immers diens alimentatieverplichting. Aangezien de ex-partner normaliter rekent op alimentatie is het in bijna alle gevallen noodzakelijk dat er na overlijden van de deelnemer nog inkomen wordt ontvangen dat de alimentatie vervangt. Het bijzonder partnerpensioen is daar een voorbeeld van.

In de begeleidende brief van 8 maart bij de evaluatie Wvps (p. 4) staat het volgende:

“Het AG concludeert dat de kans op een overlijden op jonge leeftijd relatief gering is, en op dat moment is er nog beperkt bijzonder partnerpensioen opgebouwd. Daarnaast geeft het AG aan dat in de situatie dat alimentatie wegvalt door vooroverlijden van de vereveningsplichtige in veel gevallen een wezenpensioen tot uitkering komt voor eventuele kinderen. Wezenpensioen wordt bij een scheiding niet aangetast. Een aanzienlijke inkomensachtergang als gevolg van het wegvallen van alimentatie en het ontbreken van een bijzonder partnerpensioenuitkering zal zich daarom naar verwachting maar in een zeer beperkt aantal situaties voordoen.”

In onze beider praktijken is wel degelijk behoefte aan alimentatievervangend inkomen ingeval de vereveningsplichtige dan wel de alimentatieplichtige overlijdt. Het argument van het AG belicht namelijk alleen de zogenoemde statistische kans en zegt niets over de impact op de huishoudelijke balans. Die is in onze optiek van ongekende grootte. Het is juist dat het bijzonder partnerpensioen tezamen met een wezenpensioen vaak ontoereikend is. Daar bovenop zijn de alimentatieverplichtingen ten aanzien

van de ex-partner en de eventuele kinderen op jonge(re) leeftijd niet van geringe aard.

In de praktijk zal na een scheiding de inkomensbehoefte toenemen omdat de uitgaven toenemen. Denk aan: woonlasten, verbruikskosten, uitgaven aan boodschappen, enz. Dat de draagkracht van beide ex-partners dan onder grote of een grotere druk staat is evident. Het inkomenstekort wordt in geval van conversie van het bijzonder partner- en wezenpensioen alleen maar groter (in de situatie van overlijden). Wij kunnen de conclusie die ingebracht is door het AG dan ook niet volgen. De suggestie wordt namelijk gewekt dat de wezenpensioenuitkering het wegvallen van de partner- en kinderalimentatie opvangt. Ons is geen onderzoek bekend naar de verbanden tussen de hoogte van de alimentatie en de verschillende uitkeringshoogtes van partner- en wezenpensioenen.

Voorbeeld:

Richard en Mariëlle zijn beide 45 jaar en hebben een negenjarige zoon. Richard's inkomen is € 6.000 bruto per maand.

Mariëlle verdient € 1.200 bruto per maand. De kinderalimentatie is vastgesteld op € 787 per maand. Haar partneralimentatiebehoefte is afgerond € 1.750 netto maar is door een lagere draagkracht van Richard vastgesteld op € 1.250 bruto per maand. Richard heeft reeds achttien jaar partnerpensioen opgebouwd. De gemiddelde pensioengrondslag was € 50.000 en het opbouwpercentage was 1,225%. Dit leidt tot:

- een bijzonder partnerpensioen van € 918,75 per maand bruto (gebaseerd op achttien dienstjaren);
- een wezenpensioen van € 478,46 per maand bruto (gebaseerd op 41 dienstjaren).

Het wezenpensioen is in dit geval dus € 478,46 bruto; de kinderalimentatie bedraagt € 787 netto per maand. Een zeer fors verschil. Ook het bijzonder partnerpensioen was hier lager dan de partneralimentatie en dat terwijl Richard fors minder betaalde dan de vastgestelde draagkrachtbehoefte.

Dit reële voorbeeld maakt duidelijk dat als hier, bij scheiding, conversie zou worden toegepast het inkomen van Mariëlle zeer sterk daalt. De beide alimentaties van € 787 netto (ofwel ca. € 1.050 bruto) en € 1.250 bruto komen in zijn geheel te vervallen en worden vervangen door een wezenpensioen van slechts bruto € 478,46. Dus bij volledige conversie wordt de alimentatie van circa € 2.300 bruto vervangen door een wezenpensioen van € 478,46. Een daling van circa 80%.

In geval het bijzonder partnerpensioen niet wordt geconverteerd wordt ook een bruto partnerpensioen van € 918,75 per maand ontvangen. In totaal komt Mariëlle dan nog steeds ruim € 900 bruto per maand tekort. Relatief gezien een bruto inkomensterugval van bijna 40%. Eveneens dient opgemerkt te worden dat de alimentatieverplichtingen meestal wettelijk geïndexeerd zijn (CPI) terwijl eventuele pensioenindexaties zelden onvoorwaardelijk zijn. Hiermee wordt het inkomenstekort alleen maar groter. Natuurlijk zijn er in beginsel bij scheiding mogelijkheden voor het sluiten van een alimentatieverzekering. In de praktijk wordt hier echter (te) weinig aan gedacht. Bovendien zijn er dan medische waarborgen nodig voor het sluiten ervan. Om heffing van erfbelasting te voorkomen is bovendien de volledige medewerking nodig van de alimentatieplichtige (de alimentatiegerechtigde als verzekeringnemer, premiebetaler en begunstigde versus het 'verzekerd lijf' de alimentatieplichtige). Dat kan problematisch zijn.

Kortom: naar onze mening is het verstandiger om het bijzonder partnerpensioen in stand te houden en als onderdeel niet mee te nemen bij de conversie. Conversie van het ouderdompensioen 'als nieuwe standaard wettelijke verdeling' is wat ons betreft wel een goed idee.

Periode bijzonder partnerpensioen

In de evaluatie wordt eveneens voorgesteld het tot het huwelijk opgebouwde partnerpensioen bij scheiding niet om te zetten in bijzonder partnerpensioen. Dit zou beter aansluiten bij de per 1 januari 2018 geldende nieuwe definitie van gemeenschap van goederen. Het opgebouwde partnerpensioen vóór het huwelijk blijft dan beschikbaar voor een nieuwe partner of kan uitgeruild worden in ouderdompensioen. Hier is iets voor te zeggen. Je zou echter kunnen stellen dat de eerste partner mede verantwoordelijk is geweest voor de (door)ontwikkeling van het carrièresucces van de ander. Dat deze dan ook het tijdsevenredig partnerpensioen over de voorhuwelijkse periode verkrijgt is dan niet onredelijk. Wij hebben alleen ook begrip voor het standpunt dat het voorhuwelijk opgebouwde partnerpensioen niet wordt omgezet in bijzonder partnerpensioen. Wij zien echter wel wat praktische punten.

Scheidingsspecialisten zullen naar verwachting zelf het opgebouwde bijzondere partnerpensioen moeten berekenen. Voorheen keek men bijvoorbeeld in het pensioenregister of op een pensioenoverzicht om na te gaan welk partnerpensioen opgebouwd was. Nu zou dit gesplitst moeten worden in een voorhuwelijk en een huwelijksgedeelte. Daarnaast lijkt het ons redelijk dat ook de periode van samenwonen vóór het huwelijk meetelt voor het bijzonder partnerpensioen aangezien dit aansluit op de verzorgingsgedachte. Anders moet art. 16 PW ook worden aangepast. Dit stelt:

"Indien een pensioenovereenkomst voorziet in een partnerpensioen ten behoeve van een partner met wie de deelnemer niet gehuwd is, noch een geregistreerd partnerschap heeft, gelden voor deze partner ten aanzien van de wijze van vaststelling van het partnerpensioen dezelfde rechten en plichten als voor een gehuwde of geregistreerde partner".

Er staat echter in de evaluatie dat voorgesteld wordt alleen nog de huwelijkse periode te hanteren.

Een ander uitgangspunt is dat het bijzonder partnerpensioen dan snel in aanmerking zou komen voor afkoop. Wij vragen ons af of dat gewenst is.

Directe uitkering vanuit pensioenuitvoerder

In de praktijk is het binnen twee jaar na scheiding moeten insturen van het mededelingsformulier aan de pensioenuitvoerder een knelpunt. Als dit vergeten wordt dan zal de uitvoerder het volledige ouderdompensioen uitkeren aan de deelnemer, inclusief het voorwaardelijke ouderdompensioen van de ex-partner. Deze moet dan vervolgens uitbetaling van dit deel claimen bij de deelnemer. Terecht wordt voorgesteld om dit te wijzigen. De pensioenuitvoerder zal dan bij de melding van de scheiding via de Basisregistratie Personen in principe uitgaan van de standaardverdeling (en deze verwerken) tenzij er een mededelingsformulier is verzonden waarop een andere verdeling dan de standaardverdeling overeen is gekomen. Ter informatie: 63% van de gescheiden partners blijkt niet gewezen te zijn op het bestaan van het formulier. Een uiterst zorgwekkende constatering uit het onderzoek 'Pensioenverdeling' van Wijzer in geldzaken van oktober 2016.

Partnerbegrip

Er is met enige regelmaat in de literatuur geschreven dat verevening ook van toepassing zou moeten zijn op samenwoners. Argument hiervoor was dat dit eenvoudiger zou zijn én dat het beter zou passen bij de huidige tijdgeest. In 2017 schreef staatssecretaris Klijnsma voorafgaand aan de evaluatie nog het volgende: "De Wet VPS heeft alleen betrekking op gehuwden en geregistreerde partners, en dus niet op ongehuwd samenwonenden. De Pensioenwet heeft betrekking op gehuwden, geregistreerde partners en partners in de zin van de pensioenovereenkomst. De Wet VPS

ziet op echtscheiding, beëindiging geregistreerd partnerschap en scheiding van tafel en bed. De Pensioenwet ziet op echtscheiding, beëindiging van geregistreerd partnerschap, ontbinding van huwe-

Converteer bijzonder partnerpensioen niet!

lijk na scheiding van tafel en bed, en beëindiging van samenwoningrelaties (indien de pensioenregeling hierin voorziet)." Volgens Klijnsma waren deze begrippen verwarrend: "Ik ben voornemens te onderzoeken wat de (financiële) consequenties voor alle betrokkenen zouden zijn als het partnerbegrip in de Wet VPS zou worden uitgebreid met ongehuwd samenwonenden (eventueel beperkt tot die groep met een samenlevingscontract) en ook voor samenwonenden een recht op uitbetaling jegens de pensioenuitvoerder zou worden gecreëerd. Daarnaast zal worden onderzocht of het scheidingsbegrip gelijk getrokken kan worden tussen beide wetten."

Ons inziens hebben bovenstaande verschillende partnerbegrippen een doel. Ook in de belastingwetten zijn drie verschillende partnerbegrippen. Verevening is ons inziens niet bedoeld voor samenwoners en dient ook geen doel. Als een samenwoning (van bijvoorbeeld jonge mensen) na een aantal jaar wordt verbroken zullen betrokkenen er standaard vanuit gaan dat het ouderdompensioen blijft bij degene die het heeft opgebouwd. Het zal als onrechtvaardig worden gezien als na een samenwoning van een kortere tijd pensioenen worden verdeeld. Derhalve vinden wij het een slecht idee om verevening juridisch gedwongen van toepassing te laten zijn op ongehuwd samenwonenden. Het komt echter voor dat na een langdurige samenwoning de ex-partners toch het pensioen willen verdelen. Dit vormt wettelijk en praktisch een probleem. Dit kan alleen als het pensioenreglement (in-

stemming werkgever) hierin voorziet en de pensioenuitvoerder bereid is zijn medewerking hieraan te verlenen. Een oplossing hiervoor zou zijn om de wettelijke mogelijkheid te bieden (en de meewerkverplichting bij uitvoerders op te leggen) voor samenwoners om de Wvps van toepassing te laten zijn op hun pensioen. De pensioenuitvoerder werkt daar nu niet aan mee. Terwijl er zeker bij ongehuwd samenwoners met een langdurige relatie sprake kan zijn van een verzorgingsgedachte.

Stichting Economisch Onderzoek (SEO) heeft een onderzoek gedaan naar het partnerbegrip en komt eveneens tot de conclusie dat het niet wenselijk is het pensioen na een beëindiging van een samenleving te verevenen of te converteren. Er blijkt geen noemenswaardige behoefte aan te zijn. Bovendien lopen pensioenuitvoerders tegen een aantal informatieproblemen op, bijvoorbeeld bij de bepaling wanneer de samenwoning is begonnen en beëindigd.

Kortom: in praktische zin een wijs besluit om de Wvps niet uit te breiden met ongehuwd samenwonenden.

Onze wens om het in voorkomende gevallen van langdurige samenwoning eenvoudiger te kunnen regelen wordt niet door het SEO ondersteund omdat dit te weinig voor zou komen.

Rekenregels premieovereenkomsten

Er zijn ons inziens twee grote problemen:

- Welke grondslagen worden gehanteerd om het bijzonder partnerpensioen te berekenen?
- Hoe wordt het rendement vastgesteld over de huwelijkse periode?

De Wvps kwam tot stand in een tijd dat er nog nauwelijks beschikbare premiereregelingen waren. Toepassing van de wet op beschikbare premiereregelingen leidt in de praktijk tot onduidelijkheden. Tegenwoordig zijn bijna alle beschikbare premiereregelingen gebaseerd op staffel II uit het staffelbesluit. Dat betekent dat er sprake is van een ouderdompensioen én een partnerpensioen vanaf pensioendatum. Het partnerpensioen bij overlijden vóór pensioendatum is verzekerd met een risicoverzekering. Bij scheiding heeft de ex-partner dus recht op een partnerpensioen na pensioendatum en de helft van het tijdens het huwelijk opgebouwde pensioenkapitaal. Er zal eerst bepaald moeten worden hoe hoog het bijzonder partnerpensioen ingaande na pensioendatum is. Dit moet onttrokken worden uit het op scheidingsdatum opgebouwde kapitaal. Hier ontstaat een probleem. Er moet een bijzonder partnerpensioen worden bepaald terwijl volgens de pensioenregeling het exacte partnerpensioen wordt bepaald en ingekocht op de pensioendatum tegen de dan geldende tarieven. Bij scheiding (vóór de pensioendatum) moet er dus een bijzonder partnerpensioen berekend worden waarvan je nog niet kunt bepalen hoe hoog het is. Dit levert veel onduidelijkheid op in de communicatie. Voor scheidingsspecialisten, pensioenadviseurs en financieel planners is deze materie erg lastig over te brengen op hun cliënten.

Bijzonder partnerpensioen moet uit het belegde kapitaal onttrokken worden. Meestal gebeurt dat op basis van huidige tarieven. Die wijken per definitie af van de tarieven die op de pensioendatum van toepassing zouden zijn. De huidige wet (in dit geval met name de Pensioenwet) sluit hier dus niet op aan. Doordat de waarde van het partnerpensioen niet eenduidig vastgesteld kan worden, kunnen er in de praktijk tussen uitvoerders verschillen ontstaan onder exact dezelfde omstandigheden.

De vaststelling van de rendementen over de huwelijkse periode is

lastig in geval de opbouw over een langere periode heeft plaatsgevonden dan het huwelijk. Vaak wordt aangegeven dat dan het aantal units op huwelijksdatum moet worden vergeleken met het aantal beleggingsunits op scheidingsdatum. Dat uitgangspunt is wellicht logisch (mits rekening wordt gehouden met dividend op die units), maar in de praktijk zit een deelnemer zelden in dezelfde fondsen of assets bij huwelijk als op de datum van scheiding. Moet men dan toch uitgaan van de koersen alsof dezelfde units nog van toepassing waren of moet op een of andere manier worden nagegaan hoe de oude units zijn omgezet in nieuwe en hier expliciet rekening mee houden? De wet schrijft niet voor hoe pensioenuitvoerders hiermee moeten omgaan.

Het AG heeft een onderzoek uitgebracht waarin ook wordt stilgestaan bij de verschillende rekenmethoden. Hoewel zij ongetwijfeld een standpunt zullen hebben hoe het bijzonder partnerpensioen zou moeten worden onttrokken geven ze hier in dit rapport geen aandacht aan. Wel geven zij inzicht in de (geprojecteerde) uitkomsten van vijf rekenmethoden bij premieovereenkomsten. Zij geven terecht aan dat in feite het saldo dat daadwerkelijk gevormd is uit de premies die tijdens het huwelijk zijn betaald (minus het bijzonder partnerpensioen) moeten worden verevend. Het ministerie schrijft dat zij met het AG en de sector willen bezien of de door het AG opgestelde rekenregels voor de hele sector bruikbaar zijn. Omdat het AG niet kiest voor één specifieke rekensystematiek voor enerzijds de afsplitsing van het bijzonder partnerpensioen, en anderzijds de rekenwijze voor de exacte toedeling van het opgebouwde kapitaal tijdens het huwelijk, zullen hier bij de consultatie ongetwijfeld nog keuzes gemaakt moeten worden.

Ook wordt aangegeven dat art. 3 lid 3 Wvps wordt heroverwogen. Daarin staat dat pensioen niet wordt verevend, indien op het tijdstip van scheiding het deel van dat pensioen, waarop recht op uitbetaling ontstaat, het in art. 66 lid 1 PW genoemde bedrag (€ 474,11 per jaar) niet te boven gaat. Ook wordt een (nieuwe) grens overwogen voor het bijzonder partnerpensioen.

Ten slotte

De tweede evaluatie van de Wvps lijkt wel degelijk een aanzet tot nieuwe wetgeving. Over het algemeen gaat het ons inziens om verbeteringen. Standaardconversie in plaats van standaardverevening is wat ons betreft wenselijk. Wel zijn wij er voorstander van dat het bijzonder partnerpensioen niet wordt geconverteerd. Het rekenvoorbeeld in dit artikel geeft aan waarom. Pensioenuitvoerders zullen in de toekomst de standaardverdeling verwerken tenzij men andere informatie krijgt. Dat is een groot voordeel ten opzichte van de huidige situatie. We vragen ons af of we op korte termijn komen tot een uniforme rekenwijze bij beschikbare premiereregelingen. De rekentechniek kent immers nog vele haken en ogen. Een doordachte aanpak en afweging van voor- en nadelen is ons inziens absoluut nodig omdat de huidige verschillende rekenmethodieken leiden tot verschillende uitkomsten bij dezelfde situaties. Daarnaast is het aantal beschikbare premiereregelingen groeiende. Wij kijken daarom uit naar een voortvarende aanzet van de consultatieronde in het komende jaar. ■

1 Bron: Kamerbrief 13 juni 2017 'Evaluatie Wet verevening pensioenrechten bij scheiding'.